

Editör
M. Veysel KAYA

2008 KÜRESEL KRİZİ ve EKONOMİK ÇÖKÜŞ

Editör

M. Veysel KAYA

2008 KÜRESEL KRİZİ
ve
EKONOMİK ÇÖKÜŞ

SUNUŞ

Finansal piyasalar son yirmi yılda ciddi bir değişim sürecinden geçmiştir. Bu değişimde geleneksel bankacılık temelli piyasalardan yatırım bankaları odaklı finansal piyasaya önemli bir geçiş yaşanmıştır. 2007 yılında başlayan ABD kaynaklı yaşanan finansal dalgalanmalar ise, bu büyük ve gelişmiş bir ekonomiye sahip ülkeyi geçmişte hiç olmadığı kadar sıkıntıya sürüklemiş ve bu durum dalgalar halinde tüm dünyada hissedilerek uluslararası bir likidite krizine dönüşmüştür.

İpotek kredileri krizi ve etkileri konusunda bugüne kadar çok sayıda teorik ve deneye dayalı çalışma yapılarak yazın zenginleştirilmiştir. Krizin etkilerinin on-on beş yıl daha süreceğinin öngörülmesi, bu konu hakkında daha birçok çalışmanın yapılacağıının bir göstergesidir. Bu çalışma da onlardan bir tanesidir.

Kitabın birinci bölümünde **"Küresel Kriz ve Sistematik Risk"** isimli makale çalışması yer almaktadır. Bu bölümde küresel krizle birlikte önem kazanan konulardan biri de *sistemik risk* konusu olduğu vurgulanmış, küresel krizle birlikte sistematik riskin ortaya çıkarabileceği muhtemel sonuçlar incelenmiştir.

Kitabın ikinci bölümünde **"Gölge Bankacılık ve 2008 Krizi"** isimli makale çalışması yer almaktadır. Bu bölümde genel olarak 2008 krizi kendine özgü bankacılık sistemi çerçevesinde analiz edilmiştir.

Kitabın üçüncü bölümünde **"2008 Küresel Ekonomik Krizi ve Türkiye İşgücü Piyasası"** konulu makale çalışması yer almaktadır. Bu bölümde küresel ekonomik krizin Türkiye işgücü piyasası üzerinde oluşturduğu olumsuz etkinin boyutu irdelenmiştir.

Kitabın dördüncü bölümünde **"2008 Ekonomik Krizinin Türkiye Üzerindeki Etkilerinin Para Politikası Açısından İncelenmesi"** konulu makale yer almaktadır. Bu bölümde kriz döneminde uygulanan para politikaları kapsamında Türkiye üzerinde nasıl bir etki bıraktığı incelenmiştir.

Kitabın beşinci bölümünde **"2008 Küresel Krizi ve Türkiye Ekonomisinin İstihdamına Etkileri"** konulu makale çalışması yer almaktadır. Bu bölümde Türkiye'de kriz döneminde istihdam üzerindeki değişmeler ve uygulanana politikalar incelenmiştir.

Kitabın son bölümü olan altıncı bölümde ise **"2008 Mortgage Krizinin ABD'deki Yoksulluk Düzeyine Olan Etkisinin Analizi: Ampirik Bir Uygulama (1988-2010 ABD Örneği)"** konulu makale çalışması yer almaktadır. Bu bölümde mortgage kredilerinden dolayı yaşanan bu krizin ABD'deki yoksulluk düzeyine nasıl bir etkiye bulunduğu incelenmiş ve ekonometrik bir uygulama yapılarak çıkan sonuçlar üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Kitabın hazırlanmasında makaleleri ile bana destek veren ve kitabın oluşmasında emekleri geçen başta değerli akademisyen **Doç. Dr. C. Coşkun KÜÇÜKÖZMEN'e**, her zaman fikirlerinden tecrübelerinden ve yol göstericiliğinden sıklıkla yararlandığım Merkez Bankası uzmanı hocam **Dr. Ali TARHAN'a**, kıymetli öğretim üyesi **Yrd. Doç. Dr. İlyas KARABİK'a**, beraber birçok çalışmaya ortak imza attığımız yol arkadaşım **Yrd. Doç. Dr. Erkan DEMİRBAŞ'a** ve diğer dostlarım **Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÜNVER'e** ve **Dr. Şahin ÇETİNKAYA'ya** teşekkürü borç bilirim.

Editör

Yrd. Doç. Dr. M. Veysel KAYA
Aralık 2012, Ankara

NOT: Kitabın bölümlerinde yazılan makalelerin gerek içerik gerekse bilimsel özgünlük bakımından sorumluluğu tamamen ilgili bölüm yazar/yazarlarına aittir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL KRİZ VE SİSTEMİK RISK*

Doç.Dr.C. Coşkun Küçüközmen**

Giriş

Milâdî Lehman Brothers isimli büyük yatırım bankasının battığı 15 Eylül 2008 olarak kabul edilen küresel finans krizinin üzerinden dört yıldan fazla zaman geçti. Bu süre zarfında ekonomi ve finans bilimlerinin yanlış ve yersiz teoriler üzerine oturtulduğu, denetim otoritelerinin zafiyeti, piyasa oyuncularının sınırsız açgözlülüğü gibi iddialar ortaya abıldı, hatta krizin suçluları listesi bile yayınlandı (The Guardian, 2009).

Küresel krizin ABD’de düşük kalitede ve eşik altı olarak nitelenen ipotekli konut kredileri ve bu kredilere dayalı olarak çıkarılan menkul kıymetler ve bu menkul kıymetler üzerine yazılan kredi temerrüt swapları nedeniyle çıktığı ve yayıldığı savı genel kabul gördü. Ancak krizin büyük bir hızla Avrupa’ya intikali beklenmedik bir şekilde AB (Avrupa Birliği) üyesi olmayan İzlanda üzerinden oldu. AB cephesinde ise krizden etkilenen ilk ülke İrlanda oldu. Bu iki ülke krizi adeta travma geçirerek atlatmaya çalışırken AB’nin en az üreten ve en çok tüketen ülkesi Yunanistan da kısa sürede iflas bayrağını çekti. Yunanistan’ın ardından İspanya, Portekiz ve İtalya’nın sıkıntılı ekonomileri, AB’nin en büyüğü Almanya’ya zor günler yaşattı. Gerek Avrupa Merkez Bankası (ECB), gerekse ilintili mekanizmalar (Avrupa Finansal İstikrar Fonu gibi) sorunu çözmekte yetersiz kaldılar. Mevcut durum yavaşlatılmış bir şekilde giden AB ekonomisinin önünde çözümü güç sorunların giderek arttığı ve çözümün giderek zorlaştığı intibasını veriyor.

Krizin olumsuz etkilerinin AB ekonomik ve finansal sisteminin tamamına farklı ölçeklerde de olsa sirayet ettiği kabul edilmesi gereken

* Bu çalışmada yazarın Ekonomik Çözüm Gazetesi’nde yayınlanan “Sistemik risk, finansal istikrar ve volatilité (2)” başlıklı makalesinden büyük ölçüde yararlanılmıştır

** İzmir Ekonomi Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü Öğretim Üyesi.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖLGE BANKACILIK VE 2008 KRİZİ

Dr.Ali TARHAN*

Giriş

İktisat tarihi aynı zamanda ekonomik krizlerin de tarihidir. Ekonomik krizler tarihsel açıdan hem bir gerçeklik hem de tartışma alanlarıdır. Bu konudaki tartışmalar her iktisat okulunun kendine özgü ideoloji ve metodolojisi çerçevesinde yürütülmektedir. Bu nedenle ekonomik krizler konusunda halen üzerinde görüş birliği sağlanmış genel kabul gören kurumlar bulunmamaktadır. Krizler konusundaki önemli bir ayrım da geçmişe gidildikçe verilerin hem sayısal hem de niceliksel açıdan azalmasıdır. Bu durumun tersi de doğrudur. Yani, günümüze yaklaşıldıkça ekonomik veriler hem bollaşmakta hem de büyük ölçüde sağlıklı olmaktadır. 2008 krizini diğer krizlerden ayıran teknik özelliklerin arasında bu olgu önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmanın amacı 2008 krizini kendine özgü bankacılık sistemi çerçevesinde analiz etmektir.

Bir Krizin Gelişimi

Tarihin en büyük krizini analiz ederken aynı zamanda tarihin en bol verilerine de sahip bulunmaktadır. Diğer yandan, bu veri bolluğu veri krizini yakın zamanda gerçekleşmiş ve halen de sürmekte oluşu bu konuda herkesin aynı düşüncelere sahip olduğu anlamına da gelmemektedir. Dışarıdan bakıldığında analiz ve çözümler son derece açık gibi görünmesine karşın, krizin ortaya çıktığı iki ülkede, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere, bu konuda görüş ayrılıkları günümüzde de sürmektedir. Oysa krize basit bir kronolojik olay dizisi olarak bakıldığında bile bu sarsıntının kaynak ve nedenlerine oldukça sağlıklı bir şekilde ulaşmak mümkün görünmektedir.

*Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Uzmanı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2008 KÜRESEL EKONOMİK KRİZİ VE TÜRKİYE İŞGÜCÜ PİYASASI

Yrd.Doç.Dr. İlyas KARABIYIK*

Giriş

Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun istihdam sorunu, günümüz ekonomilerinin çözmesi gereken temel sorunların başında gelmektedir. İstihdam sorunu, ülkelerin ekonomik ve sosyal yapıları ve gelişmişlik seviyeleri birbirinden farklı olduğu için farklı toplumlarda farklı sosyo-ekonomik etkiler meydana getirmiş olsa da toplumların temel sorunlarının odağında bulunmaya devam etmektedir.

Küresel krizle birlikte işsizliğin artan bir hızla seyretmesi, dünya refahını ve toplumsal istikrarı tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Bu süreçte ülkelerin istihdam sorunu daha da artmış ve yetersiz istihdam sonucu ortaya çıkan işsizlik toplumların en önemli sosyo-ekonomik sorunu haline gelmiştir. Toplumu bütün yönleriyle kuşatan bu sorun, bütün ülkelerde hükümetlerin gündemlerini oluşturmakta ve hükümetleri, işsizlik mücadelesinde yeni istihdam politikaları geliştirmeye zorlamaktadır. Bu çerçevede istihdam sorunu, meydana getirdiği sonuçlar itibarıyla Türkiye'nin de öncelikle çözmesi gereken temel sorunlarından biridir.

Kendi işgücü ve üretim yapısına uygun bir istihdam politikası olmayan Türkiye'de 2008 küresel krizi sonrasında 2009 yılı, istihdam ve işsizlik açısından oldukça sıkıntılı geçmiştir. Mevcut şartlar altında, önlem alınmadığı takdirde önümüzdeki yıllarda istihdam sorunu daha da derinleşecek ve işsizlik, sosyo-ekonomik istikrarın en büyük tehdit unsuru haline gelecektir. Bu sorunun doğru teşhisi ve uygun çözüm yollarının geliştirilebilmesi için ilk olarak istihdamın yapısının ayrıntılı bir şekilde araştırılması zarureti vardır.

Bu çalışmada, küresel kriz sonrası Türkiye'de istihdam ve işsizlikte meydana gelen değişimler irdelenmektedir. İstatistikî veriler çerçeve-

*Erciyan Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

2008 EKONOMİK KRİZİNİN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN PARA POLİTİKASI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Dr. Şahin ÇETİNKAYA*

Giriş

Ekonomik krizler ülkelerin beklenmedik dönemlerde karşılaştıkları ve uzun süreli, olumsuz etkilerine maruz kaldıkları bir durumdur. 2008 yılında dünyayı sarsan küresel kriz sadece başladığı yer olan ABD'yi değil paralelinde birçok ülkeyi de etkilemiştir. Ekonomik krizler, etki alanı sadece krizi yaşayan ülkelere bağlı olmayan önemli bir durumdur. Krizlerin sonuçları hem siyasi hem de ekonomik çıkmazlarda doğurmaktadır.

Türkiye daha önceden yaşadığı krizlerden de anlaşıldığı üzere her on yılda bir krize maruz kalmaktadır. Bunların dışında uluslararası düzeyde meydana gelen krizlerden etkilendiği de göz önüne alındığında bu on yıllık aralık daha kısa bir süreye de tekabül etmektedir. Tarihsel olarak incelendiğinde ülkemizin yaşadığı krizlerin faturasının hem ekonomik hem de siyasi olduğu görülmektedir. Krizlerin ekonomik anlamda etkisinin fakirleşme, siyasi anlamdaki etkisinin ise ulusal ve uluslararası düzeyde prestij kayıplarına neden olduğu görülmektedir.

Krizler her zaman bazıları için tehdit bazıları için de fırsat olarak kendini göstermektedir. Her ekonomi bir başkasının mevcut durumunu kendine göre ele aldığı anda fırsat mı yoksa tehdit mi olduğunu görmektedir.

Bu çalışmada ekonomik krizlerin uluslararası düzeyde etkileri ele alınarak Türkiye'nin en az zararla atlattığı kriz olarak düşünülen 2008 krizinin sonuçlarına konu almaktadır. O dönemdeki başbakanın ifadesi ile "Kriz Türkiye'yi teyet geçmiştir" kanaati bilinmektedir. Çalışmamızda bunun gerçekten böyle olup olmadığına bakılacaktır.

* Selçuk Üniversitesi Beyşehir MYO Öğretim Görevlisi

BEŞİNCİ BÖLÜM

2008 KÜRESEL KRİZİ VE TÜRKİYE EKONOMİSİNİN İSTİHDAMINA ETKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ünver*

Giriş

Finans sektörü ekonomiyi finanse eden kesimi, reel Sektör ise finans sektörü tarafından finanse edilen kesimi ifade etmektedir. Diğer taraftan reel sektör; sanayi, ticaret ve hizmetler gibi sektörleri kapsarken, finans sektörü bu sektörlerin ihtiyaç duyduğu her türlü kaynağı sağlayan sektörü ima etmektedir. Sonuç olarak; finans sektöründe oluşan “ani ve beklenmeyen” bir durum kriz olarak açıklanabilir. Kriz durumunda finans sektörü reel sektöre kaynak sağlayamaz hale gelir. Dolayısıyla sektörler arasındaki bu ilişki, finans sektöründe yaşanan bir kriz durumunda doğrudan reel sektörü etkilemektedir. Diğer bir ifade ile ekonomilerde tasarruflar, finans sektörünü ve tasarrufların üretime dönüşümü ise reel sektörü fonlamaktadır. Finans sektöründe gerçekleşen bir küçülme yatırımların daralması aracılığı ile üretimi de yavaşlatmaktadır. Sonuç olarak son küresel krizde, üretim, tüketim ve finans alanlarında meydana gelen sıkıntıların birbirini besleyen bir kısır döngüye dönüştüğü gözlenmektedir (Yıldız ve Durgun, 2010: 3).

Bankalar finans sektörünün merkezi bir pozisyonunda yer almaktadır. Ayrıca bankalar sahip olduğu fon akımlarının takası ve ödemelerin sağlanması özellikleri nedeniyle istikrarın sağlanmasında önemli bir yere sahiptirler. Bankacılık sektöründe meydana gelecek bir sistemik kriz, ödemeler sisteminin ve ekonominin bütününe bundan zarar görmesine neden olabilecektir. Örneğin; bankacılık sektöründe bir bankanın yaşamış olduğu iflas, sektördeki diğer bankaları da olumsuz etkileyerek bankacılık sektörünün bütününe ve makroekonomiye olumsuz etkisi olabilecektir (Demirbaş ve Sezgin, 2010: 139).

* Gümüşhane Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

Finansal piyasalar son yirmi yılda ciddi bir değişim sürecinden geçmiştir. Bu değişimde geleneksel bankacılık temelli piyasalardan yatırım bankaları odaklı finansal piyasaya önemli bir geçiş yaşanmıştır. 2007 yılında başlayan ABD kaynaklı yaşanan finansal dalgalanmalar ise, bu büyük ve gelişmiş bir ekonomiye sahip ülkeyi geçmişte hiç olmadığı kadar sıkıntıya sürüklemiş ve bu durum dalgalar halinde tüm dünyada hissedilerek uluslararası bir likidite krizine dönüşmüştür.

İpotek kredileri krizi ve etkileri konusunda bugüne kadar çok sayıda teorik ve deneye dayalı çalışma yapılarak yazın zenginleştirilmiştir. Krizin etkilerinin on-on beş yıl daha süreceğinin öngörülmesi, bu konu hakkında daha birçok çalışmanın yapılacağına bir göstergesidir. Bu çalışma da onlardan bir tanesidir. Bu bağlamda elinizdeki bu kitap çeşitli alanlarda küresel krizin gerek Türkiye’de gerekse dünyadaki

Adalet Yayınevi
Cihan Sok. No: 16-B Sıhhiye - ANKARA
Tel: 0 312 231 17 00 • 231 17 94 • 229 92 07
Fax: 0 312 231 77 04
www.adalet.com.tr • www.adaletyayinevi.com
adalety@adaletyayinevi.com

